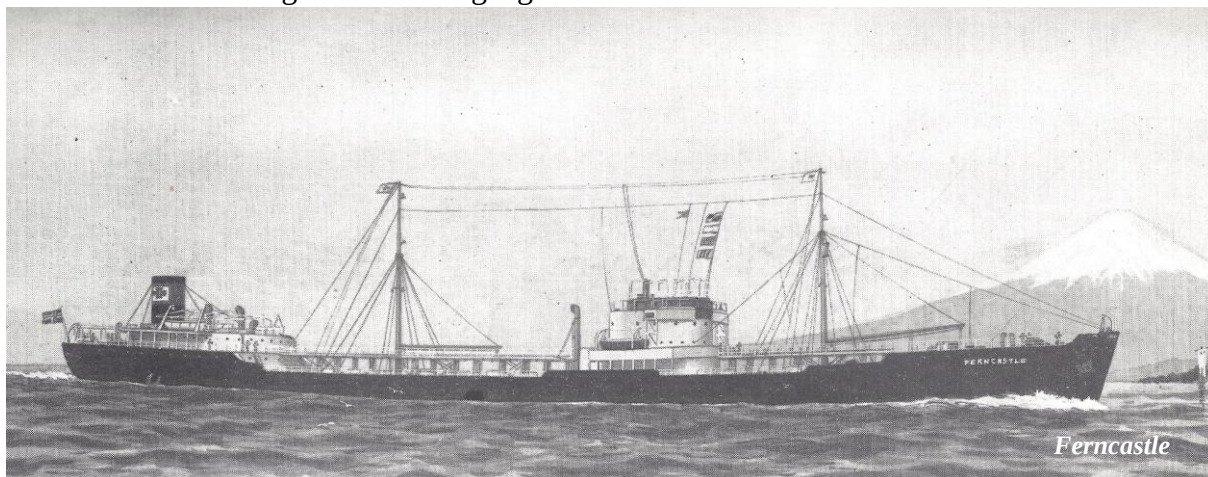

1943 Han skulle bare på melkebutikken

Han hadde reist seg brått opp, og kom akterut mot skipperen. *"Skipper, jeg vil mønstre av! Dette fordømte tullet vil jeg ikke være med på! Det får være måte på!"* "Du får nå stå noen dager til," svarte skipperen rolig og støttet ham opp. *"Du kan ikke mønstre av akkurat nå, skjønner du."* "Jo, nå vil jeg ikke mer, skipper! Kan du ikke gi meg sparken da?" De andre hjalp ham på plass igjen. Litt etter litt falt han til ro.

Slik åpner en spesiell episode beskrevet i Oddmund Ljomes bok om kaptein Toralf Andersen og hans menn, på Eides forlag i 1953. Forfatteren tar oss med til en livbåt utenfor Madagaskar en julidag ti år tidligere. Personen som vil mønstre av er motormann Arild Mørch Lorentzen fra Leinstrand utenfor Trondheim. Bakgrunnen var at deres skip hadde blitt torpedert, og at de hadde vært om bord i en livbåt i snart 30 dager. Det begynte å tørne for noen og enhver.

Motormann Arild Mørch Lorentzen reiste seg plutselig igjen. Han vinket muntert til styrmannen. *"Størmann, dere får bare gå videre, dere, jeg stikker bare over og får meg en spillum melk. Tar dere igjen bortpå her"*. Han tok et skritt mot esingen. De kastet seg over ham og fikk grepet ham i siste liten og halt ham ned på toften igjen. *"Best å holde øye med ham"*, sa skipperen og gikk forover. Han satte seg ved siden av Arild og forsøkte å snakke trønderen til ro, men motormannen bare snakket om melk og melkebutikker, og var åndsfraværende i lange stunder om gangen.

Ferncastle var en 15 000-tonner fra et Osloederi, bygd ved Deutsche Werft i Hamburg i 1936. Ved inngangen til 1940 hadde skipet blitt fiffet opp, og den 9. april befinner skuta seg i Sør-Atlanteren med kurs for Curacao og Buenos Aires med olje. Ombord var en besetning på 37 personer under kommando av Toralf Andersen fra Tønsberg. Det var en blanding av erfarne sjøfolk, og en del ferskinger. De eldste kjente hverandres historier, problemer, svake og sterke sider. Kanskje kjente de hverandre for godt. For dem alle gjaldt det samme. De hadde for kort tid tilbake forlatt noen der hjemme. De sa ikke så mye da de dro, de bare dro. De forventet ikke å komme hjem "hver helg", for å si det forsiktig. Der vi i dag snakker om uker og måneder, snakket de den gangen om kanskje år. Da meldingene tikket inn den 9. og 10. april skjønnte de at det virkelig kunne bli lenge til de skulle få se sine igjen.

En av de som dro, var Arild Mørch Lorentzen, født 2. oktober 1902 i Alstadhaug, Sandnessjøen. Foreldre var skipsfører og los Christian Lorentzen og hans kone Tonelle, som drev et pensjonat i Sandnessjøen. I 1930 hadde Arild som 18-åring et ungdomseventyr med Juliette Marie Wågsås, f. 1899 - som resulterte i sønnen Jens Jørgen Lorentzen. Jens omkom

på DS Barøy som en av 112 personer som mistet livet da kysttruteskipet natt til 13. september 1941 ble senket av et britisk fly fra hangarskipet Victorious.

Arild Mørch Lorentzen var ikke om bord på Ferncastle da krigen brøt ut. Han var riktignok til sjøs, men skipet hans gikk på en sjømine, slik at Arild ble skadet og havnet på sykehus i England. Der befant han seg den 9. april 1940. Da meldingen om tyskernes invasjon av Norge kom, ville Arild hjem og slåss.

Den 10. april hang mannskapet på skutesiden og malte skipet grått: *Admiral Grey* som de kalte det. Da de noen dager senere kom fram til Buenos Aires overtok den norske regjering Ferncastle. De fleste skip som var ute da krigen brøt ut, kom raskt under det som ble hetende Nortraship. Ferncastle ble befrakter for The Anglo-American Oil Co. Ltd., London. Ferncastle ble ett av de om lag tusen norske skipene som bar Norges flagg i den allierte flåten, til tross for at Norge ikke var med i krigen! Allerede midt i juni 1940 gikk Ferncastle ut fra kai i Halifax, og fant sin plass i en konvoi fra Amerika til Storbritannia. For første gang møtte de begrepet konvoi. Etter fjorten dager befinner de seg utenfor Irland og opplever krigens gru så sterkt innpå seg, da skipet som lå foran ble torpedert og gikk ned. Dette var attpåtil en norsk tanker. De hørte skrikene fra sine landsmenn, men kunne ikke gjøre noe. Farten måtte holdes. Å stanse var livsfarlig. De kunne saktens håpe på at destroyerne ville plukke opp noen der ute i de flammene bensinbålene. De gikk ned i messa, tydde inn til hverandre og så i bordplaten. Det var ikke noe de kunne si. Noen dager senere var de i Bristolkanalen. Der fikk de vite at 19 mann hadde gått ned.

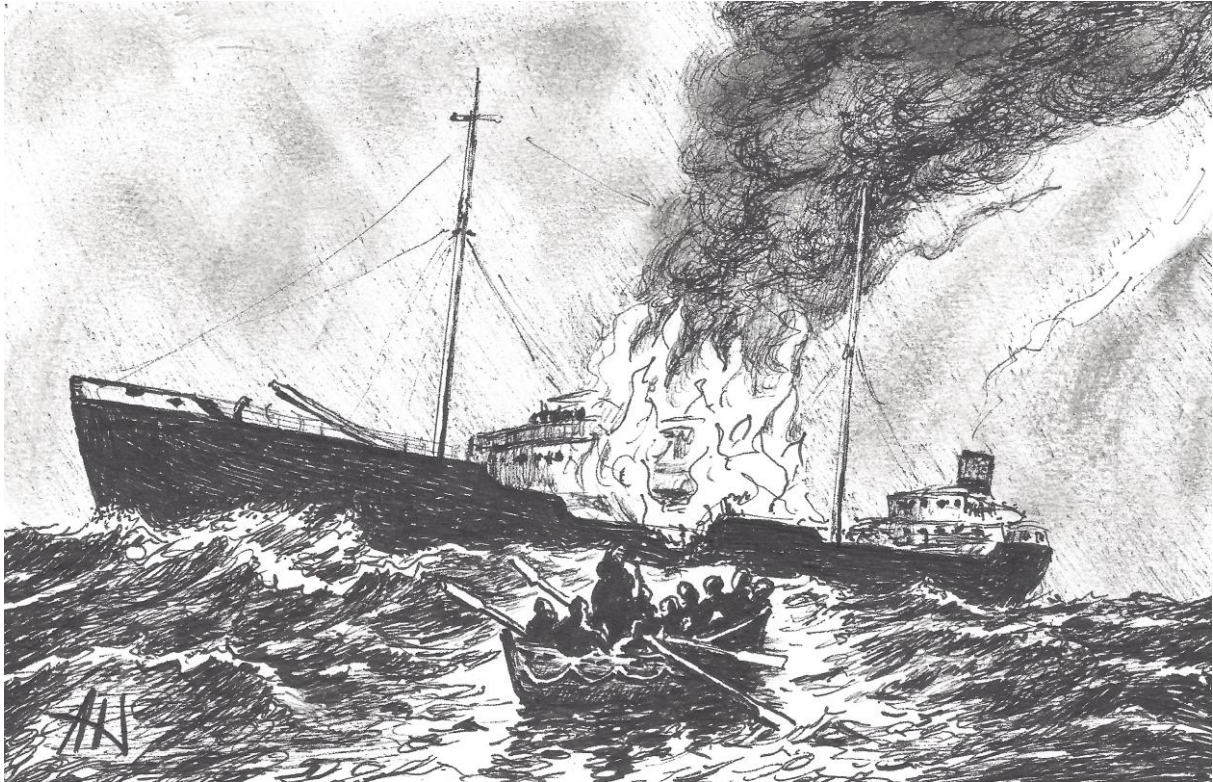
**Arild Mørch Lorentzen
som ung mann**

Mens de var i Avonmouth, kom *Prins* om bord. Ethvert skip med respekt for seg selv hadde en skipshund. Og det var ikke bare *Prins* som kom om bord. Det gjorde også Arild Mørch Lorentzen, rett fra sin sykeseng. Fra England dro Ferncastle til Kingston på Jamaica. Først i fire dager i en konvoi, deretter ble den oppløst. To timer etter at konvoien ble oppløst, ble to skip senket. Det ene var norsk. Mer smerte, åtte nordmenn mistet livet. I Kingston ble skipet utstyrt med antimagnetisk minekabel for å nøytralisere miner som fløt inntil skipssidene. Våren 1941 fikk de en gammel kanon om bord, et forhistorisk monster fra 1916 på fire tonn. I det minste en symbolsk verdi, og litt psykologi. De fortsatte å gå i kjempekonvoier mellom Amerika og Storbritannia. Nerverne knyttet seg. Angsten frøs hver gang de ble liggende etter av tekniske årsaker, ikke klarte å holde farten eller plassen. Ulvene ventet på byttet. Chief Fallang jobbet livet av seg, og fikk mye ros fra *the commander* på lederskipet.

Med Pearl Habor den 7. desember 1941 forandret hele verdenssituasjonen seg. I begynnelsen av 1942 ble Ferncastle sendt til Cape Town og Durban med brenselolje til konvoiene. Så gikk de på det indiske hav, med et avbrekk til San Pedro i California. Der ble de overhalt. Det ble et avbrekk den jula. De inntok Los Angels med storm, glemte mest krigen noen uker. Salonggutten om bord Carl Simmons fra Jamaica giftet seg attpåtil.

Ferncastle klarte seg utmerket. Skip både foran og bak ble senket. Om bord på Ferncastle var det de som trodde at ingenting bet på dem. Men hovmod står for fall. Og ”bank i bordet”, sa skipper Andersen. Ferncastle gikk etter hvert mye for seg selv over det indiske havet. De

hadde forlatt Esperance Bay på sørkysten av Australia en fredag. De fristet skjebnen i forhold til sjømenns "overtro". Det var ikke bra å forlate en havn på en fredag! Vi skriver 17. juni 1943 klokken er ca. 1930. Nede i byssa satt trønderen Arild Mørch Lorentzen i lag med en gjeng og spilte pinackle. Skipper Andersen hadde nettopp satt seg ned på sin lugar. Han følte seg ganske tilfreds, tross alt, mest glad den kvelden. Men han husket bestemors ord: *"Pass deg hvis du kjenner deg glad uten at du vet hvorfor du er det, Toralf"*. Plutselig smeller det kraftig, hele skipet rister og Toralf Andersen blir kastet ut av sin stol. Noen sekunder etterpå

er han på broa hvor Ola fra Arendal stod ved roret. Andersen registrerer to gapende hull midtskips, og at skipet fikk voldsom slagside. Mannskapet var sikker i sin sak, nå var det deres tur, de ville bli torpedert sønder og sammen. De speidet etter periskop i det dunkle mørket. Skipper Andersen ga ordre om å slippe inn vann i styrbords sidetanker for om mulig å stabilisere skipet. Etter tjue minutter hadde de delvis kontroll og øynet et håp om å ta seg tilbake til Australia. Strategiske posisjoner ble opprettet for å holde utkikk etter potensielle ubåter. Brått passerer et stort skip like ved, etterfulgt av en motortorpedobåt. Så var det altså ingen ubåt. Et såkalt nøytralt handelsskip, en *raider* hadde sneket seg innpå dem. Dette var japanske linjebåter på ca. 10 – 12 000 tonn, som var ombygd, godt armerte. Nå løsnet hjelpekrysseren ild, alle skyts spilte opp. Skipper Andersen hadde ikke noe valg og ropte ut: *"Bemann båtene"*.

Arild Mørch Lorentzen var den første som kom fram til stedet på båten hvor flåten var. Han så andre løpe mot livbåtene. En fra maskinen kom opp som en brennende fakkell. *"Jeg er ferdig"*, sa han og stupte død om. Arvid fikk kuttet fortøyningene. Så hoppet han på sjøen. Uheldigvis hadde han glemt å snøre sammen hetten på gummidrakten. Drakten ble fylt av vann, samtidig som blystøvlene trakk ham ned. Heimdalingen var sikker på at han kom til å drukne. Men der og da ble han plutselig hjulpet opp i flåten av et par andre som hadde fått tak i den. Så nære på.

Både babord og styrbord livbåt ble låret. Kaptein Andersen og tre av hans offiserer kom seg om bord i en motorbåt. Hvordan, skal vi la ligge denne gangen, men det var meget stor dramatik, og enkelte ble skadet. Da kapteinen og hans motorbåt hadde kommet seg litt vekk fra Ferncastle, var det om å gjøre å søke kontakt med de andre. De hørte et skrik ute i sjøen og manøvrerte etter lyden. På den måten fant de motormann Halvor Halvorsen, kalt Timian, som fløt omkring i vannet. Han var tydelig skadet og klaget over smerter i ryggen. Han var truffet

5. februar 2014

Datter til Arild Lorentzen, Gerd Lilleler, sammen med kilden: Kolbein Viktil

av granatsplinter, og blødde kraftig. Andersen manøvrerte motorbåten rundt Ferncastle og brått så de et lysglimt der ute. Det var flåten med seks mann, inklusivt Arild Mørch Lorentzen. De hadde en karbidlampe, som de naturligvis forsøkte å skjule for å ikke avsløre sin posisjon for japanerne. De seks på flåten kom over i motorbåten. Ikke lenge etter hørte de stemmene til maskinisten og kokken, og en hvitgrå livbåt dukket opp. I den var de åtte mann. Til sammen var de nå 19 mann. De så ikke noe til babord livbåt. Noen kommenterte at *Prins* ble igjen om bord. De lette litt etter styrbord livbåten. Japanerne fortsatte å beskytte Ferncastle. De ulike japanske fartøylene svermet omkring dem. Mens de bivånet at deres eget skip gikk ned, tok de sitt livs valg, der de lå inntil hverandre og hadde en rådslagning. Skulle de gi seg til kjenne og la seg ta som krigsfanger, eller klare seg selv. Skipperen regnet med at de var i posisjon 25 grader sør og 97 grader øst, som tilsa ca. 1 000 mil fra Australia, 1 500 mil fra Chagosøyene og 2 600 mil til Madagaskar. Sørøstpassasjen ville føre til motvind dersom de valgte å sette kurs mot Australia, samt det ville bli kaldere lengre sør, hvor det tross alt var vinter på denne årstiden.

Da alternativene var klare, var det ingen tvil om valget. Svært få trodde de ville bli tatt som fanger. De kunne fortelle om de grusomste episoder. Og hvor var den andre livbåten?

Japanerne hadde sikkert rent den i senk! Nei, de skulle sannelig ikke overgi seg. De ville heller dø som sjømenn enn fanger for de skjevøyde. Rasismen fikk full oppblomstring. Ganske så rimelig, som et ledd i sin psykiske overbevisning. Innerst inne visste hver og en at sjansene for å nå Chagosøyene var uhyre små. Seilte de forbi ville det være mest umulig å nå Madagaskar, og så videre og så videre. Kapteinen fortalte korte om skipet Trevesa som gikk ned i samme området tidlig på tjuetallet, hvorpå et engelsk mannskap i to livbåter kom seg fram til Mauritius på tre uker, elleve mann strøk med, enda de fikk tid til å ta med seg rikelig med vann, proviant og utstyr fra skipet. De satt der og lyttet, sa ikke et ord. Så ned i dørken. De skjønnte at sjansene for å overleve var mikroskopiske, og om de skulle klare det, vil det garantert ikke gjelde alle. Noen ville dø på veien. Andre måtte dø, skulle de andre klare seg. Hvem? Denne tausheten var svar godt nok for skipperen. ”Vi ligger her en time til, og ser om styrbord livbåt dukker opp, og så setter vi kurs nordvestover”.

Mens de lå der og ventet, gikk de igjennom utstyret, mat, vann, medisinskap etc. Det så ikke særlig bra ut. De skadde ble vurdert. Timian var mest skadet der og da. Han var nordlending, men nå bosatt i Drammen med kone og to barn. Han var på et vis en mann uten ord, mest som en einstøing, en som drømte om jord og bruk på hjemstedet i Nordland. I begynnelsen av krigen mens de var i Nord-Atlanteren, sendte han flaskepost. To av disse drev med Golfstrømmen og ble skyllet i land ikke langt fra hans barndomshjem i Nordland. Disse ble kort tid etterpå videresendt til familien i Drammen. Det var det eneste de hørte fra ham så lenge krigen varte. Men Timian fikk aldri vite det!

Motormann Willy Andreassen hadde fått en splint tvers gjennom låret. Han hadde forbundet såret med en gang. Det reddet trolig hans liv, da han var den eneste med sår hvor såret leget seg selv. Verre skulle det bli for chiefen Fallang og matros Olsen. De hadde revet av seg hud på hendene da de lot seg fire ned i livbåten. Det skulle bli skjebningsvangert.

Livbåten med seil hadde bedre egenskaper og større fart enn motorbåten, så de valgte å la førstnevnte ta motorbåten på slep. Men det gikk heller dårlig, spesielt da sjøen gikk høyere. Linen slet seg stadig og farten ble for liten. De valgte derfor å etterlate motorbåten, og alle 19 fikk sine anviste plasser i livbåten, som opprinnelig kunne romme 22 mann.

Følgende var om bord i livbåten:

Kaptein	Andersen	Tønsberg	f. 1900
1.styrmann	Aronsen	Tønsberg	f. 1913
2. styrmann	Andersen	Mandal	f. 1914
Matros	Breiland	Kvinesdal	f. 1921
Matros	Hajum	Drammen	f. 1908
Matros	Hansen	Arendal	f. 1917
Matros	Olsen	Arendal	f. 1921
Matros	Skar	Kr.sund	f. 1921
Maskinsjef	Fallang	Oslo	f. 1905
Motormann	Andreassen	Larvik	f. 1922
Motormann	Gundersen	Hurum	f. 1921
Motormann	Halvorsen	Drammen	f. 1900
Motormann	Lodden	Haugesund	f. 1922
Motormann	Lorentzen	Leinstrand	f. 1902
Motormann	Rolid	Hønefoss	f. 1913
Stuert	Nielsen	Nøtterøy	f. 1882

Kokken	Schickt	Steinkjer	f. 1910
Salonggutt	Simmons	Jamaica	f. 1910
Gunner	Brooklyn	Cambridge	

Styrmennene satt bakerst ved roret. Skipperen i midten på styrbord side. I forpiggen på styrbord side satt motormann Gundersen, så salonggutt, den store negeren Simmons fra Jamaica. Så matros Jens Torp Olsen, motormann Arild Mørch Lorentzen, matros Breiland og nærmest skipperen satt motormann Lodden. Forrest på babord side hadde motormann Andreassen tatt plass, så fulgte *gunneren*, engelskmannen Brooklyn, matros Arne Skar, motormennene Rolid og Timian (Halvorsen), matros Hajum, kokken Schickt og gammelstuerten. Tvers overfor skipperen satt chieffen Fallang og i akterskottet satt matros Hansen sammen md styrmennene. Trønderen Arild Mørch Lorentzen var fjerdeeldst om bord med sine 41 år. Eldst var stuerten Nielsen, i en særklasse med hele 60 år. Yngstemann var Lodden på snart 21 år. De så aldri noe til den andre livbåten, og i ettertid heter det seg at de 18 andre fra Ferncastle omkom under torpederingen eller ”er savnet med babords livbåt”.

Det ble ikke noe mat de to første dagene, kun en liten slurk vann. Etter hvert som dagene gikk ble det lite med kommunikasjonen også. Til å begynne med var det naturligvis en del diskusjon om hvor langt det var, hvilke muligheter de hadde, matrasjoneringen, vaktordninger, tjenesten om bord etc. Alt ble omvendt proporsjonalt med tiden. Humøret sank, nervene kom på høykant, irritasjonen tok over, fornuften sank. Vær og vind avgjørende for farten. Plutselig kunne en bølge gjøre slutt på dem. Det visste de, men de snakket ikke om det. De som var skadet og syke ble sykere. Magen slo seg vrang. Saltet og saltvann reduserte dem sakte, men sikkert. Improvisert klyster ble oppfunnet. Hygenen var viktig til å begynne med. Etter hvert ga noen blaffen. Det var iskaldt om nettene, hetende varmt om dagen. Salt gjorde klærne stive. De ulike oppgavene og rutinene, ble på et vis dagens høydepunkt. Hver morgen da solen stod opp, tok stuerten fram kartet fra brødboksen. Det ble forsiktig gitt til skipperen. Rundt ham samlet det seg noen karer for å beskytte kartet mot sjøsprøyt. Så gjorde skipperen sine notater, regnet ut hvor de trodde de var, kurs og hvor langt de hadde igjen, dersom...så visst.... Toralf Andersen brukte klokka til gammelstuerten. Det var det eneste mekaniske som gikk om bord. Klokken 0900 hver dag tok annenstyrmannen en kniv og laget et hakk i esingen. Dette var dagens høydepunkt. Likeledes en liten slurk med vann og

middagen, et tørt brødstykke. Den 8. juli tok de den siste røyken. De sov på skift, eller rett og slett svimte av. Seilet måtte passes. Likeledes roingen i stille vær. Den ble det mindre og mindre av. Kreftene tappet tankegangen...og de ga etter hvert opp en etter en. Havet utenfor båten lå og ventet på dem. "Hain tykje me" var klar til å inkorporere dem alle i hans hoff. Han viste seg i nattemørket hvor morilden glitret mot dem.

Den eneste negeren om bord, Simmons, satt hel panisk, tomme blikk, stirret foran seg. Han sa ikke et ord. Ansiktet var blekt til neger å være, leppene blå. De fikk ikke kontakt med ham. Han hadde fullt av sår i ansiktet og på hendene. Det ble sagt at han fikk et speil over seg da den første torpedoen rammet.

Arild Mørch Lorentzen fikk sitte til rors og styre på skipperens angivelser. Det gikk fint. Men en dag kom styrmannen og påpekte at Arild styrte etter gal strek. Arild fikk rettet opp, men det gikk ikke lenge før styrmannen var der igjen. Her var det noe galt i dobbelt forstand, omtrent i ordenes rette betydning. Arvid ble skiftet ut. Han satte seg på sin plass midtskips. Da skipper Andersen kom forbi, sa Arild: "Se der har vi land". "Ja visst har vi så", spøkte skipperen med. "Men hvor er vi kommet?", spurte Andersen. "Vi er utenfor Kristiansund", svarte Lorentzen. "Ja visst, ja", svarte skipperen. "Er det grunt vann her?". "Ja", sa Arvid og fortsatte: "Jeg stikker i land og henter litt melk til guttene.". Dermed reiste Arild Mørch Lorentzen seg og jumpet over bord, noe vi skal komme tilbake til senere i dette kapittelet.

Timian nektet på linje med *chiefen* å bade. Skipperen forsøkte å vaske dem. Nordlendingens rygg så ikke ut. Verk og smuss presset på ut av kroppen overalt i store byller. Det gikk nedover med Timian. Han skjønte det selv også, og ga opp. Han hadde en siste samtale med skipperen, tok farvel, ba ham hilse til kone og unger, og sørge for forsikringen. Da solen rant neste dag var Timian død. Ingen merket noe før engelskmannen Brooklyn varslet. De forsøkte å synge "Bedre kan jeg ikke fare". Skipperen holdt en kort tale, tegnet korset. Så ba de Fader Vår, og lot Timian synke over esingen til sitt siste hvilested, en våt grav i det indiske hav, så umåte langt fra hans drømmested, et småbruk i Nordland. Annenstyrmannen skar et nytt hakk i esingen. Det tjuende. Timian ga sitt liv for vår frihet og sitt land. Jeg undres om hans barn noen gang fikk en oppreising?

**Arild Mørch Lorentzen som stram
siømann**

Underarmen til Olsen var som en tømmerstokk. Brystet var blått av verk. Han snakket gjennom natten i ørska. Han døde ved daggry. Igjen var det Brooklyn som varslet. Så var det Hajum fra Drammen sin tur. Han hadde ingen ytre skader da de kom i livbåten etter torpederingen. Det ble sagt at han hadde drukket for mye saltvann. Han ble svakere og svakere, hostet, kanskje lungebetennelse. Om natta bablet han ukontrollert i vei. Så ble det stille. De som satt ved siden av ham trodde han sov. Brooklyn fortalte at han var død. De var blitt tre mindre. På tre dager.

Så var det Simmons fra Jamaica. Han som nok følte seg privilegert med hyre på en norsk båt, nygift og fremtiden så lys ut, bare krigen kunne slutte. Simmons hadde blitt stadig verre og

verre, levde i en egen verden. Han holdt et ritual gående, mumlet og var ikke hos dem, skrålte og snøvlet kontant. Han ble et kraftig irritasjonsmoment. Rett sagt gikk han de andre på nervene, som selvsagt fra før av var ganske så tynnslitte. Plutselig gikk Simmons over til en klar sang, selv om de andre ikke skjønnte ordene. Slik holdt han det gående utover hele natta. Først utpå formiddagen ble han roligere. Det gikk en stund før det gikk opp for dem at Simmons var død. Fire døde på fire dager. Skipperen gjorde sin seremoni for fjerde gangen. De ba Fader Vår på nytt, men svært få fikk fram ett ord, munnen var for tørr, leppene sprukket....hver bevegelse var en kraftanstrengelse. Det gikk mot slutten for flere. Datoen var 10. juli 1943 ute på det indiske hav....som en liten prikk. Håpet svant.

Det gikk fort nedover med *chiefen*. Haakon Fallang fikk aldri skikk på hendene som var hudflettet. Han og skipperen var gode kompisar. De hadde holdt sammen i mange år. De satt overfor hverandre i livbåten. Til å begynne med snakket de en del i lag, men så sluttet det av seg selv. I løpet av et par dager ga *chiefen* på en måte opp. Skipperen stakk en fiskebolle inn mellom de såre leppene hans. Fallang klarte ikke å svelge den ned. Dagen derpå stakk fortsatt fiskebollen ut av munnen. Slik døde han.

Han skulle bare på melkebutikken

I mørket hadde en skikkelse reist seg og skrittet mot esingen. ”Pass på der”, skrek noen ut i mørket. Plutselig gikk skikkelsen over esingen og ut i sjøen. Livbåten skar forbi ham, og de så det lyste svakt i ansiktet til trønderen. Arild Mørch Lorentzen hadde planlagt sin siste vandring. ”Ned med seilet”, skrek skipperen. Det ble basket med det tunge seilet, til tross for at de ikke hadde krefter til det. Men nå gjaldt det et menneskeliv. Det mobiliserte. Skipperen la båten opp mot bølgende, fikk ut årene og de fikk snudd seg og rodde tilbake, med fare for at hele livbåten ville velte over ved neste bølge. De rodde på spreng, blodet fosset fra sårene på fingrene. De la alle krefter i hvert tak. En halv time holdt de det gående, på leting. De bannet trønderen opp og ned i mente. ”La’n til helevete ligge og rote i melkevellinga si”, var

det en som skrek ut i mørket. Brått så de Arild. Han hadde gummidrakten på. Den holdt ham oppe. Han mest stod rett opp-ned i vannet. Sjøene slo ham overende, mens morilden lyste i hodet hans. Han så ut som en stein, et lite skjær som bølgene brøt over. Kjeften gikk på ham i ett, han bablet, lo og bråkte. *"Han har det visst moro i melkebutikken si"*, kom det fra Gundersen. Etter mye strev fikk de Lorentzen om bord. Hans eneste kommentar var følgende: *"Jøss, jammen er jeg mye gærn au!"*. - Skipperen gikk tilbake til sitt. Tankene veltet over ham, fikk ham til å fryse. Hadde han vurdert trønderens liv mot de andres? Hadde han hatt rett til det, forresten? Slik ble han sittende å spekulere. Han begynte å tvile på sin vurderingsevne. Var det døden som banket på? Hvor lenge ville de klare seg?

Kokken fra Steinkjer reiste seg en dag opp, som fra ei ørske og forlangte røyk. Han var av de som heller ikke hadde en ytre skade da de gikk i livbåten. Men nå hakkete han tenner, fantaserte og skalv som et aspeløv. Feberen tok ham. De holdt ham så varm de kunne. Plutselig ble han glemt. Skipperen hadde den siste dagen blitt noe irritert, ikke på andre, men på seg selv. Han regnet om igjen og om igjen. De skulle ha sett land nå. Rett nok hadde flere sett land for lenge siden. Skipperen Toralf Andersen fortalte senere at han trodde han var *"bevisst"* hele tiden, men at omstendighetene naturligvis hadde redusert hans evner og muligheter, for ikke å si logikk. Nå satt han og irriterte seg over noe. Og plutselig var det en som ropte land. Ingen orket å løfte blikket. Slike rop var ikke uvanlige. Men skipperen la sammen to pluss to for siste gangen. Delfiner og måker ga ham et signal. Han løftet hodet, og så en mørk stripe i det fjerne. Det var da de på et vis glemte kokken. Skipperen var sikker, og etter ytterligere en time skimtet de flere konturer. Håpet kom tilbake. En eller annen ristet litt i kokken: *"Hei, det er land..."*. *Ja visst"*, svarte steinkjerbyggen, og så døde han. Så nære, men likevel så fjernt. For sjette gang løftet de en død kamerat opp til esingen. For sjette gang ba de Fader Vår, selv om de nok i sitt indre gjennom mange netter hadde bedt hver for seg. Denne gangen ga håpet dem nye krefter. Fader Vår ble pipende fremsagt i tankene på sine døde kamerater, men og som en takk til ham i vertikalaksen. Barnetroen var ikke bortkastet.

Da de fant ei bukt, og skipperen brukte sine siste krefter til å manøvrere livbåten gjennom dønningene, røk styrepinnen, han falt over bord, og holdt på å drukne, men klarte i siste liten å få fast grunn under føttene. De kom seg i land, hvor de ble oppdaget av to barn. De hadde kommet til Madagaskar, 30 dager og nesten 3 000 mil fra der de ble torpedert. Senere havnet de i en landsby, fikk mat, stell, klær etc. - og noen uker deretter var de i Durban, hvor det var norsk konsul og avdelingskontor for Nortraship.

Familien Lorentzen 1939
Mor Olga, datter Gerd (5) og far Arild Mørch Lorentzen

Arild Mørch Lorentzen lå som nevnt på sykehus da krigen brøt ut. Hans datter, Gerd Mary Lilleler (f. 1934), forteller meg at da nyheten nådde sykehuset i England, om at Norge var okkupert den 9. april, trakk Arild dyna over hodet og gråt. Han ville hjem og slåss. Hjemme ventet hans kone og datter. Han hadde vært bortefra siden 1939. Etter dette kapittelets hendelse kom han ikke hjem med en gang, slik en kunne ha forventet og som ville ha skjedd i våre dager. Arild Mørch Lorentzen kom ikke hjem til Heimdal før 10. juli 1946. På disse årene hadde han ikke hatt kontakt med sine kjære der hjemme. Ved ankomst Heimdal tok han ikke sjansen på å dra direkte hjem, men oppsøkte noen slektninger og naboer først for å høre hvordan det sto til med kone og barn. Han var selvsagt nervøs for å få høre det verste. Mens han satt der, kom en ung pike på 12 år inn. ”Kjenner du ikke henne”, ble det sagt. ”Nei”, svarte Arild. ”Det er datteren din”. En sterk episode.

Det ble en tøff tid for Arild etter krigen. Vi kan bare ane hva krigen, torpederingen og de 30 dagene om bord i livbåten, gjorde med ham. Det var ikke så lett å omstille seg. Minnene lå der hele tiden og presset på, frustrasjon en dag, takknemlighet den neste. Marerittene som slet ham sakte, men sikkert i stykker, i en tid hvor dette ikke var vektlagt. Krigsseilerne følte seg sviktet i mange, mange år etter krigen. Det skal fortelles at etter livbåthendelsen, havnet Arild Mørch Lorentzen i New York for å søke hyre. Der ble han involvert i en trafikkulykke, hvorpå han fikk en hodeskade - inntrykt panne, og lå flere døgn i koma. Han fikk ingen behandling, da de mente han ikke ville overleve. En kan ikke se bort i fra at denne skaden forsterket de problemer Arild fikk etter krigen.

Etter at Arild kom hjem i 1946, jobbet han fire år på Ila jern, men noe dro ham mot sjøen igjen, trodde han. Men så enkelt skulle det ikke bli. I de harde 30-årene hadde han gått på beina to ganger til Oslo for å få hyre. Nå følte han at en annen kamp startet. Han tok maskinisteksamen, og fikk seg noen turer frem til pensjonisttilværelsen i 1961. Han var halvt invalid, og det ble operasjon på Rikshospitalet. Han kom seg aldri ut av boblen. Opplevelsene førte til at han aldri kledde av seg. Han lå med dressen på. Det forteller vel sitt.

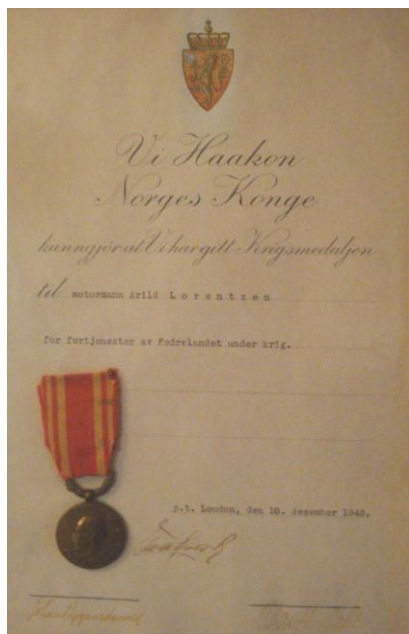
Familien Gerd Lilleler, våren 2014

Bak f.v: Arild Lilleler, Bjørn Stokkan, Christian Spets, Lucas Lilleler Spets, Tamara Lilleler, Thomas Stokkan, Grethe Lilleler Stokkan og Monica Stokkan

Sittende foran f.v: Tommy Lilleler, Britt Ewa Lilleler, Savannah Lilleler Spets, Gerd Lilleler og Natalie Lilleler

Arild Mørch Lorentzen mottok noe støtte og hjelp fra Nasjonalhjelpens fond for krigsofre, godt hjulpet frem gjennom sosialkurator Karin Wiksén. Arild hadde utviklet epilepsi. Først på 60-tallet fikk Arvid Lorentzen og kona komme til Bæreia utenfor Kongsvinger. Et rekreasjonssted for krigsseilere. Det var til stor hjelp for Arvid. På et vis reddet det Arvid og familien. Bæreia ble bygget i 1959 etter en storstilt pengeinnsamling. Blant annet med 100 000 kroner fra Etiopias keiser Haile Selassie. Han besøkte Norge i 1955 og donerte pengene til et humanitært formål. Frem til 2005 drev Krigsinvalideforbundet stedet, så overtok Landsforeningen for hjerte- og lungesyke senteret. Den 17. oktober 2008 ble Bæreia formelt Forsvarets veteransenter, kjøpt for 6 millioner kroner.

I 1961 fikk Arild Mørch Lorentzen omsider komme til Rikshospitalet, hvis undersøkelser førte til krigspensjon. Det skulle altså gå nesten 20 år etter den enorme påkjenningen i livbåten, samt hendelsen i New York, hvor han omtrent var erklært død. Mangfoldige år med mareritt, slit og traumer, bevitnet gjennom familien som led på sin måte og tok sine tunge tak. Hvor mye måtte til for at byråkratene skulle forstå det som ei lita datter hjemme forstod? Arild døde den 8. juni 1969, kun 67 år gammel. Hans påkjenninger gjennom krigen gjorde at kropp og sinn var mye eldre. Flere av hans etterkommere (se bildet) bor på Stjørdal og i Malvik, som dermed blir alibi for at kapittelet tilhører *Stjørdalens krønike* også.

La oss til slutt vende tilbake til Durban denne julidagen i 1943. Den gangen var det ikke noe som het krisepsykiatri. I dag får du psykisk krisehjelp bare du får flis i fingeren. Den gangen forventet en noe annet. Det høres helt merkelig ut, men vi får skylde ”på krigen”. De hadde så vidt berget livet, vært gjennom opplevelser som nesten ingen i verden har opplevd og overlevd. Likevel ble de straks kastet til ulvene igjen. De hadde fått nye hyrer. Det ventet en åpen plass på en norsk skute et sted. Hjemme ventet også noen....men det var ikke forventet på den tiden. De satt på en bar i Durban og tok farvel med hverandre. Det var så mange tanker som kom samtidig. Nå skulle de forlate hverandre. Samtalen gikk i stå. De stirret ned i glassene og fant ikke noe å si. Så forlot de hverandre og verden forlot dem.